

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΕΝΕΤΩΝ - ΚΑΛΛΕΡΓΗ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΟΔΕΥΟΝΤΕΣ ΑΥΤΗΝ ΚΑΤΑΛΟΓΟΙ

Ὁ Γερμανὸς Ernst Gerland ἐδημοσίευσε τὸ 1899 εἰς τὸ βιβλίον του *Das Archiv des Herzogs von Kandia, Strassburg*, τὴν πλήρη συνθήκην μεταξὺ Βενετίας καὶ Ἀλεξίου Καλλιέργη, ἀντιγράφας αὐτὴν ἀπὸ περγαμηνήν, ἀνευρεθεῖσαν παρὰ τινι ἰδιώτῃ ἐν Βενετία καὶ προερχομένην ἀπὸ τὸ ἀρχεῖον τῆς οἰκογενείας.

Ἡ ἐν λόγῳ περγαμηνὴ ἐδώρηθη τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1900 εἰς τὸ *Museo Civico Correr* τῆς Βενετίας¹ παρὰ τοῦ Cesare Augusto Leni καὶ εὐρίσκεται ἀποτεθειμένη εἰς τὸν φάκελλον P.D. 679. Ἔχει ἀκριβῶς τὰς διαστάσεις πού σημειώνει ὁ G., ἥτοι $0,755 \times 0,580$ μ. καὶ εἰς μὲν τὸ ἄνω μέρος ὑπάρχει τὸ λατινικὸν κείμενον εἰς 36 γραμμάς, εἰς δὲ τὸ κάτω ἢ ἑλληνικὴ μετάφρασις εἰς 37 γραμμάς.

Ἡ περγαμηνὴ δὲν εἶναι τυλιγμένη εἰς σχῆμα κυλίνδρου (*rouleau*) ἀλλὰ διπλωμένη εἰς ὀκτὼ μέρη, οὕτως ὥστε ὑπέστη μικρὰν φθορὰν κατὰ τὰς πτυχάς. Τὸ λατινικὸν κείμενον εἶναι εἰς ἀρκετὰ σημεῖα ἐξίτηλον καὶ αὐτὸ ἠνάγκασε τὸν G. νὰ μεταχειρισθῇ μελάνην κηκίδος (*poix de galle*), ἵνα δυνηθῇ νὰ ἀναγνώσῃ τὰ ἐξίτηλα ἐν μέρει γράμματα. Εἰς καλυτέραν ὀπωσδήποτε κατάστασιν εὐρίσκεται τὸ ἑλληνικὸν κείμενον.

Ἐπειδὴ κατὰ τὴν προσεκτικὴν ἀνάγνωσιν² ἀμφοτέρων τῶν κειμένων διεπιστώσαμεν ὅτι ὁ G. ἀνέγνωσεν ὄχι ὀρθῶς ὠρισμένας λέξεις τοῦ λατινικοῦ κειμένου, περισσοτέρας δ' ἔτι τοῦ ἑλληνικοῦ, τοῦ ὁποίου μετέβαλε τελείως τὴν ὀρθογραφίαν, ζητῶν νὰ ἀποκαταστήσῃ αὐτήν, ἐθεωρήσαμεν σκόπιμον νὰ ἀναδημοσιεύσωμεν ἀμφοτέρα τὰ κείμενα, ἔχοντες τὴν γνώμην ὅτι κείμενα, μάλιστα τοῦ 13ου αἰῶνος, ἀποτελοῦντα καθ' ἑαυτὰ πολῦτιμα γλωσσικὰ μνημεῖα, δὲν πρέπει νὰ δημοσιεύωνται ἠλλοιωμένα, ἀλλ' ἀκριβέστατα ὡς ἔχουν.

Τὸ ὑπὸ τοῦ G. δημοσιευθὲν ἑλληνικὸν καὶ λατινικὸν κείμενον τῆς συνθήκης ἀνεδημοσίευσε τὸ 1902 εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἀθηνᾶ» ὁ ἀεί-

¹) Τὴν ὑπαρξιν ταύτης ἐν τῷ Μουσεῖῳ Correr ἀνεκοίνωσεν ἡμῖν ὁ ὑποδιευθυντὴς αὐτοῦ Dottor M. Brunetti, τὸν ὁποῖον καὶ ἐντεῦθεν θερμῶς εὐχαριστοῦμεν.

²) Αἱ βραχυγραφίαι καὶ τὰ σύνθετα γράμματα καθιστοῦν λίαν δυσχερῆ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν κειμένων τούτων. Κατεβλήθη ὑφ' ἡμῶν πᾶσα προσπάθεια διὰ τὴν ὑπερνίκησιν τῶν δυσχερειῶν τούτων.

μνηστος Στέφανος Ξανθουδίδης, μὲ πολλὰς πολυτίμους ὑποσημειώσεις³. Ὁ αὐτὸς ἀναφέρει τὴν ὕπαρξιν δύο ἀντιγράφων ταύτης ἀποκειμένων ἐν τῷ Μουσείῳ Correr, τοῦ χειρογράφου δηλ. τοῦ φακέλλου 33 Lazzari καὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 136 τοῦ Donà, τὰ ὅποια ὁμοῦς δὲν ἠδυνήθη νὰ ἴδῃ. Τούτων τὸ πρῶτον εἶναι μία ἰταλικὴ παράφρασις τῆς συνθήκης ἀναξία λόγου. Τὸ δεύτερον εἶναι ἀντίγραφον λατινιστὶ ὀλοκλήρου τῆς συνθήκης, ὡς ἔχει ἐν τῇ μεγάλῃ περγαμνῇ, εἶναι δὲ ἀντιγεγραμμένον ἀπὸ τὸ «Βιβλίον τῶν νέων φεουδσρχῶν τῆς ἐν Κρήτῃ Μείζονος Καγκελλαρίας».

Ἄλλ' ἡμεῖς ἀνεύρομεν ἄλλα δύο παρόμοια—λατινιστὶ ἐπίσης—χειρόγραφα εἰς τὸν φάκελλον 675 P.D. τοῦ αὐτοῦ Μουσείου, παρουσιάζοντα μικρὰς διαφορὰς πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὴν μεγάλην περγαμνήν. Τὰς διαφορὰς ταύτας παραθέτομεν ἐν τῷ κριτικῷ ὑπομνήματι, ὅπου παρατίθενται καὶ αἱ παραλλαγὰὶ τῶν ἀναγνώσεων Gerland καὶ Ξανθουδίδου⁴. Εἰς ὑποσημειώσεις παραθέτομεν ἐπίσης καὶ συμπληρωματικὰ τινὰ σχόλια.

Ἡ περὶ τὰ ἀντίγραφα ἔρευνα τῆς συνθήκης μᾶς ὠδήγησεν εἰς μίαν σπουδαίαν ἀνακάλυψιν. Ἀνεύρομεν δηλαδή, ἐν τῷ αὐτῷ φακέλλῳ 675 P.D., ὀνομαστικούς καταλόγους τῶν Κρητῶν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι, εἰς ἐκτέλεσιν ὀρισμένων διατάξεων τῆς συνθήκης, ἀπηλευθερώθησαν ἀπὸ τὴν δουλοπαροικίαν γενόμενοι «φράγχοι» (*franchi*). Οἱ κατωτέρω δημοσιευόμενοι κατάλογοι περιλαμβάνουν περὶ τὰ τετρακόσια ὀνοματεπώνυμα.

³) Στ. Ξανθουδίδου, Συνθήκη μεταξὺ τῆς Ἐνετικῆς Δημοκρατίας καὶ Ἀλεξίου Καλλιέργου, «Ἀθηνᾶ» ΙΔ' (1902), σσ. 283-331.

⁴) Δὲν ἐσημειώθησαν αἱ ὀρθογραφικαὶ παραλλαγὰὶ τὰς ὁποίας, ἀκολουθῶν ἐπικρατεστέρως γραφάς, εἰσήγαγεν ὁ Gerland, οὔτε ἐκεῖναι τὰς ὁποίας, ἐπανορθῶν ἀβλεπτήματα τοῦ πρώτου, εἰσήγαγεν ὁ Ξανθουδίδης. Οὕτω ὁ G. εἰσάγει τύπους: *gratiosissime, consilio, gratiam, pretio, garnitionem, rationem, datia, dominationi, servitia, ratio Callergi, Alexium, milia, militum, Milopotamensem, militias duca laicus ...cumque Stinboli sententie* ἀντὶ τῶν *graciosissime, concilio, gracia, precio, garnicionem, racionem, dacia, dominacioni, servicia, racio Callergi, Allexium, millia, millitum, Millopotamensem, millicias ducha laycus ...cumque Stimboli sententiae* τοῦ κειμένου, ὁ δὲ Ξ. ἐπανορθοῖ τύπους ὡς τοὺς *nascitur, discordiae, conditionis, ...cumque, Mylop., cambiari, sententiae, nunquam, scilicet* ἀντὶ τῶν *naxitur, discordie, condicionis, cumque, Millop., cambiri, sententie, nunquam, silicet* τοῦ λατινικοῦ κειμένου τοῦ G. καὶ ὡς τοὺς: *πλείσιφ καιρῶ, τρόπω, ὑπορέσης, ἐκκληθέντων, Μυλοποτάμου, ἐπισκοπῶν, πάκτιος* ἀντὶ τῶν *τρόπο, ὑπορέσις ἐκκληθέντων, Μιλλοποτιάμου, ἐπισκοπιῶν, πάκτως* τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου τοῦ G.

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ

Ἴδου τὸ ἀκριβὲς κείμενον τῆς συνθήκης⁵ :

	<i>In nomine dei eterni amen.</i>	<i>† Ἐν ὀνοματι τοῦ αἰων.θ(ε)οῦ</i>	
	<i>Anno ab incarnatione domini</i>	<i>αμήν.</i>	
	<i>nostri Jesu Christi millesimo</i>	<i>Ἔτους ἀπὸ τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ</i>	
	<i>ducentesimo nonagesimo nono</i>	<i>κυρίου ἡμῶν Ἰϋ.Χϋ. χιλιοσιϋ. δι-</i>	
5	<i>mense Aprilis die tertio exeun-</i>	<i>ακοσισιϋ. ἐνενηκοσιϋ.ἐνάτω.μη-</i>	5
	<i>te⁶ indicione duodecima Can-</i>	<i>νί Ἀπριλλίου-ἡμερα τρι. ευγενον-</i>	
	<i>dide insule Crete. Benignitas</i>	<i>τι⁶ Ἰνδ.ιβ.εν τω Χάνδακι νήσου</i>	
	<i>magnifici Venetiarum ducatus</i>	<i>κρήτης.ἡ ἀγαθοσύνη τοῦ μεγαλο-</i>	
	<i>de fonte nascitur pietatis qui</i>	<i>ποιῦ δουκάτου τῆς βενετίας.γέ-</i>	
10	<i>non solum suos fideles devotos</i>	<i>νάται ἐκ πηγῆς εὐσεβείας.εὐμή μό-</i>	10
	<i>pio affectu protegit et gubernat</i>	<i>νον τούς πιστους αὐτῆς ἀγαπητούς.</i>	
	<i>verum etiam et illos qui a sua</i>	<i>ευσέβει πόθω.περισκεπη καί κυ-</i>	
	<i>discrepant benignitate paterna</i>	<i>βερνά.αλλα δῆ καὶ ἐκείνους οἳ εἰ-</i>	
	<i>sollicitudine ad ubera⁷ sua dile-</i>	<i>σί ἀπο τὴν αὐτῆς ἀγαθοσύνην με-</i>	
15	<i>ctionis revocari procurat et sui</i>	<i>μερισμένοι.πατρικῆ σπουδῆ.πρός</i>	15
	<i>gremium amoris clementer et</i>	<i>τά ῥήματα τῆς ἀγάπης αὐτῆς.με-</i>	
	<i>graciosissime aperit revocans.</i>	<i>ταστραφῆναι ἐπιτροπεύει.καί τό</i>	
		<i>τῆς ἀγάπης αὐτῆς στοίθος.ἀγανῶς</i>	
		<i>καί κεχαριτομένως.διανίγη τοῖς</i>	

Sigla : Ms. 136 Donà = A, 675 a et b = B, C. Ge = Gerland. X = Xanthoudides.

4 *ducentesimo* Ge. || 5 *existente* A, *exeunte* B, omit. C. || 9 *naxitur* Ge., *nascitur* X., *maxime* A, B, *nascitur* C || 11 *pro aff.* Ge. *pio* A, B, *pro* C || 14 *verba* Ge., *ubera* A, B, *verba* C || 15 *revocare* Ge., *revocari* A, B, C || 17 *aperit revocans* Ge., *revocatis* X, *appetit revocandos* A, *appetit revocandis* B, *apparet revocans* C.

6 *ἐβγρόντι* Ge. X. || 10 *ἡ μή* Ge., *ἡ οὐ* X. *recte εἰ μή* || 16 *μεταστραφῆναι* *recte* Ge. || 18 *αὐτῆς* omit. Ge.

⁵) Ἡ ἀρίθμησης τῶν παραγράφων ἐγένετο ὑπὸ τοῦ G. καὶ ἠκολουθήθη ὑπὸ τοῦ E. εἰς τὴν ἐπιμελεστέραν ἔκδοσίν του.

⁶) Λήγοντος τοῦ μηνός· ἐπομένως κατὰ τὴν 28ην Ἀπριλίου καὶ οὐχὶ τὴν 3ην ὡς ἐσημείωσεν ὁ Ge. Ἡ ἀνάγνωσις : *εὐγένοντι* εἶναι ἀσφαλῆς καὶ καθιστᾷ περιττὴν τὴν ἀποδοχὴν ἀθησαυρίστου : *ἐκβρόντι* (Ξ α ν θ ο υ δ ῖ δ ο υ, αὐτ., σ. 300 ὑποσ. 3).

⁷) Πρὸς τοὺς μαστούς, τοὺς κόλπους· ὁ Ge. παρεσύρθη ἀπὸ τὸ : *τὰ ῥήματα* καὶ ἀνέγνωσε : *verba*.

<p>(1) <i>Ideo nos Vitalis Michael de mandato domini Ducis Venetiarum ducha Crete cum nostro concilio et successoribus nostris notum facimus universis quia cum tu Alexi Callergi antiquo suadente hostre discordie amatore diu domino nostro Duci rebellis fuisses et nunc auctore pacis⁹ faciente ad ipsius Domini nostri Ducis precepta rediens et nostra, te promisisses in fidelitate prefati Domini Nostri Ducis et nostra et successorum nostrorum perpetuo permanere, recipimus te Allexium Calergium ad ipsius Domini nostri Ducis benivolentiam et gratiam specialem atque nostram, remittentes tibi et sequacibus tuis omnibus qui sunt in</i></p>	<p>μεταστρεφουσι. (1) διὰ τούτω ἡμεῖς.βιδάλ μιχέλ ἐξ ὀρισμοῦ τοῦ αὐθέντου ἡμῶν τοῦ δούξ βενετίας. δούκας τῆς κρήτης.μετά καὶ τῆς ἡμετέρας βουλῆς.καὶ διαδόχων ἡμῶν.ποιῶμεν γνωσιόν πασι.ὅτι.ἐπειδεῖ σὺ Ἀλλέξιος ὁ Καλλιέργης. τῷ παλαιῷ διαβαλόντι εχθρῷ.τῆς ἔχθρας ἀγαπητὸς πλήσιω κερῷ. τῷ αὐθέντι ἡμῶν τῷ δοῦκι.μουρτεμένος⁹ ὑπήρχες.τά νῦν δέ ἀγάπης γενομένης.πρὸς τοὺς τοῦ αὐθέντου ἡμῶν τοῦ δούξ.ὀρισμούς δι' ἐλθῶν καὶ πρὸς τοὺς ἡμετέρους δι' ἐλθῶν.καὶ πρὸς τοὺς ἡμετέρους συνετάγης.εἰς τὴν πιστότητα τοῦ ἄνωθεν διλουμένου αὐθέντου ἡμῶν τοῦ δούξ.τὴν ἡμετέραν.καὶ τῶν διαδόχων ἡμῶν. αἰων. ἐμμένειν. δεχόμεθα σέ Ἀλλέξιον τὸν Καλλιέργην.εἰς τοῦ αὐθέντου ἡμῶν τοῦ δούξ.ἀγάπην καὶ χάριτα. ἰδίως καὶ τὴν ἡμετέραν.ἐπαφρίωντάσοί.καὶ τοῖς μετὰ σοί πᾶσι.τοῖς</p>	<p>20 25 30 35 40</p>
--	---	---------------------------------------

18 *Idcirco* Ge. || 26 *auctore pacis corruptum* (*auctore pa)cis* Ge.. *supplex amore pacis* A, B, *auctore pacis* C. || 28 *redieris* A, B, *rediens* C || 30 *in fidelitate* A, B, *fidelitatem* C || 31 *et nostra* : *et* omit. Ge.

21 *Μιχαέλ* Ge., *Μιχαήλ* X. || 28 *ἀγαπητῷ* Ge. || 33 *διελθῶν καὶ πρὸς τοὺς ἡμετέρους* Ge. omit. ditto. in ms. || 35 *μετάγεις* Ge. || 40 *εἰς τὴν τοῦ* Ge. || 43 *μετὰ σοῦ* X.

⁹) Ὁ Ge. (αὐτ. 127, σημ. 3) καὶ ὁ Ξ. (αὐτ. 302, σημ. 4) σχετίζουσι τὸ *μουρτον* μὲ τὸ *murdrum* (= homicidium). Ὑπάρχουσι ὁμοίως λ. *μουλτον*, *μουλτεῦω* μὲ σημασίαν: ἀποστασία, ἀποστατῶ (βλ. Sophocles λεξικὸν ἐν λ. ὅστις σχετίζει μὲ τὸ λατιν. *tumultum*). Ἡμεῖς φρονοῦμεν ὅτι ἡ λ. *μουρτεμένος* προῆλθεν ἀπὸ τὸ ἀραβικὸν *mürtedd* ἢ *mürtadd*, σημαῖνον τὸν ἀποστάτην (βλ. λεξικά Nassif Mallouf, Kazimurdski καὶ Meninski).

⁹) Ἡ γραφὴ τῶν κωδίκων A, B, *supplex amore pacis*, δὲν φαίνεται πιθανή, διότι ὁ Καλλιέργης οὐδέποτε θὰ ἐδέχετο νὰ ἐμφανισθῇ ὡς ἰκέτης τῆς εἰρήνης.

- 40 *insula Crete ac Michaeli Curtacio et omnibus aliis, cujuscumque condicionis sint, omnes offensas tam tempore pacis quam guerre hinc retro factas et dictas quocumque modo et forma*
- 45 *a quibuscumque personis. et ut de fideli fidelior habearis et occasionem semper bene operandi possis habere, ut speramus, damus, concedimus et restituimus tibi omnia feuda que habebas in hac insula in principio hujus guerre ante tuam rebellionem, cum omnibus suis habentibus et pertinentibus ac villanis.*
- 55 (2) *Item damus et concedimus tibi millicias quatuor a scalis Strumbulii ultra versus ponentem cum terra de Megapotamo et accipere debeas quascumque*
- 60 *volueris a scalis de Priangolis citra versus levantem. (3) Item damus et concedimus tibi milli-*
- οὔσι ἐν τῇ νησῶ κρήτης. καὶ μιχα
 ἦλ τὸν Χορτάτζη καὶ πᾶσι τοῖς ἄλ- 45
 λοις. οἴου δῆτινος τροπου εἰσι. πά-
 σας ἐναντιότηας, τὰς εἴτις ἐν κε-
 ρῶ ἀγαπῆς. ὥσπερ μούτρον. ἀπό
 τοῦ νῦν καὶ ὅποιθεν γεγωννίας.
 καὶ δηλουμένας. παντάπασι τρόπω. 50
 καὶ χαρακτήρα. ὑπὸ παντάπασιν
 ἀνθρώποις. καὶ ἵνα ὑπὸ πιστοῦ πι-
 σιότερος ὑπάρχεις. καὶ ἵνα ἔχεις
 ἀφορμὴν παντοτε. εἰς καλλῶς πράτ-
 τειν. καθὼς ἐλπίζωμεν. δίδωμεν. πε- 55
 ρέχωμεν. καὶ ἀντιστρέφωμεν πρὸς
 σέ ὅλαις ταῖς μέρεσιν¹⁰. ἃς εἶχες ἐν
 τῇ νήσῳ ταύτῃ. ἐν ἀρχῇ. πρὸ τού-
 του τοῦ μούτρον. πρὶν τοῦ μουρ-
 τεύσε σε. μετὰ πάντων τῶν περιε- 60
 χῶντων καὶ μετεχῶντων. καὶ πα-
 ροίκων αὐτῶν. (2) ἀκμῆ δίδωμεν
 καὶ παρεχῶμεν σοι. καβαλλαρίας
 τέσσαρις. ἀπὸ τὴν σκάλαν τοῦ
 Στρουμπούλου καὶ ἐκεῖθεν πρὸς 65
 δύοσιν. μετὰ τὴν γῆν τοῦ μεγάλου
 ποταμοῦ. καὶ νά ἐπάρης. οἷας δῆ
 καὶ θελήσης. ἀπὸ τὴν σκάλαν τῶν
 περι ἀγγώνων. καὶ ἔποθεν πρὸς ἀ-
 νατολάς. (3) Ἀκμῆ δίδωμεν καὶ 70
 παρεχῶμεν σοι. τὰς καβαλλαρίας

46 *et ut demum fidelitatem habeatis* A. *et ut de fideles fideliter habeatis* C. || 57 *Strumboli* Ge., *Strubuli* A, *Struboli* B, *Stimboli* C. || 60 *Strumboli* Ge. *ubi Priangolis*, *Priangolis* A, B, C. *Prinangulo* Tafel-Thomas.

44 *Κρήτη* Ge. || 45 *τῶ Χορτ.* Ge. ||
 48 *μούτρον* Ge || 55 *παρέχωμεν* Ge ||
 69 *ἔποθεν* X.

¹⁰) Τὰς μοίρας οἱ Βυζαντινοὶ ὠνόμαζον καὶ δροῦγγους. «Δρογγάριος δὲ λέγεται ὁ μιᾶς μοίρας ἄρχων, ἥτις ὑπὸ τοῦ μέρους τοῦ τουρμάχου τάσσεται μέρος γὰρ ἐστὶν ἡ τοῦρμα, ἐκ τριῶν μοιρῶν ἤγονν δροῦγγων συγκείμενον ἄθροισμα· μοῖρα δὲ ἐστὶν ἥτοι δροῦγγος τὸ ἐκ ταγμάτων ἥτοι ἀνδρῶν τῶν λεγομένων κομήτων συγκείμενον πλῆθος» (Λέοντος αὐτοκράτορος τῶν ἐν πολέμοις τσικτικῶν 4, 9).

- 65 *Georgius Cortacius ipsas, te tamen solvente pro ipsis milliciis illis, qui eas habebant yperpera duomillia vel quicquid fuerint extimate. (4) Item damus et*
- 70 *concedimus tibi millicias duas pro eo precio quo fuerint extimate, unam quarum possis accipere in Hissamo vel in Arna cum hac condicione quod tu*
- 75 *possis eam dare cuicumque volueris ex rebellibus, non reservando ex ea aliquid in te nec pro tuis heredibus, et alleram possis accipere quamcumque vo-*
- 80 *lueris a scalis de Priangolis citra versus levantem. (5) Item damus et concedimus tibi millicias quinque quas possis accipere ab illis qui fuerunt rebelles*
- 85 *et dare cuicumque placuerit tibi, solvendo yperpera centum proqualibet sergentaria non accipiendo de ipsis ultra milliciam unam a Dimitrio Vlasto, et si*
- 90 *accipies aliquam ex eis in Hissamo vel il Arna, quod non possis ex eis aliquid tenere pro te nec pro tuis heredibus. (6) Item volumus quod possis emere*
- 95 *quolibet anno tu cum tuis here-*
- τῆς πόλης καὶ τοῦ Χωριομοναστηρίου. καθὼς ἐκράτην αὐτᾶς. Γεώργιος ὁ Χορτιάτζης. πληρώνοντα δὲ ἐσὺ δι' ἐκείνας τὰς καβαλλαρίας πρὸς ἐκείνους οὓς εἶχεν αὐτάς. ὑπέρπερα δισχίλια. ἢ οἷτοι ἀποτιμηθῶσι. (4) Ἄκμῃ δίδωμεν καὶ παρέχωμεν σοι. καβαλλαρίας δύο. δι' ἐκείνην τὴν τιμὴν. δι' ἣν ἀποτιμηθῶσι. τὴν μίαν ἐξ αὐτᾶς. ἵνα ὑπορεῖς ἐπαρῆναι εἰς τὸ κοίσαμον. ἢ εἰς τὰ Ὀρινά. μειουτιον τον τρόπον. ἵνα ὑπορεῖς αὐτὴν δοῦναι. ἥτινος θελήσης ἐκ τῶν μουρτεμένων. μὴ φυλάσσοντα ἐξ αὐτὴν τι πρὸς σε ἢ πρὸς τὰ μέρει σου. τὴν δὲ εἰτέραν γὰ ὑπορεῖς ἐπαρῆναι. οἷαν θελήσης ἀπὸ τὴν σκάλαν τῶν περι ἀγγώνων. καὶ ἔποδεν πρὸς ἀνατολάς. (5) Ἄκμῃ δίδωμεν καὶ παραδίδωμεν σοι. καβαλλαρίας πέντε. ἅς γὰ ὑπορεῖς ἐπαρῆναι. ἀπὸ ἐκείνους ὅπου εἶσαν μουρτεμένοι. καὶ δοῦναι αὐτάς. οἷουδήτινος καὶ θελήσης. πληρώνοντα ὑπέρπερα ἑκατόν. εἰς καθεκάστην σεργεντερίαν. μὴ ἐπέροντα ἐξ αὐτάς. χορίς. μίαν καβαλλαρίαν ἀπὸ τόν δημίτριον τόν βλασιτόν. καὶ ἐάν ἐπάρης ἐξ αὐτάς. καμίαν εἰς κοίσαμον. ἢ εἰς τὰ Ὀρινά. γὰ μὴ ὑπορεῖς. ἐξ αὐτάς τι κρατήσε. δι' ἐσέν ἢ τὰ μέρει σου. (6) Ἄκμῃ θέλωμεν ἵνα ὑπορεῖς ἀγοράσε. καθενί ἐκαστω χρονω. σοί μέ τὰ μέ-
- 75
- 80
- 85
- 90
- 95
- 100
- 105

63 Stromboli A, Stroboli B, Stimboli C. ChorioMonasterio Ge, Nomasascino A, Coriomonasterio B, Chienomonasterio C. || 65 Curtacius Ge || 73 Chissamo A, B, C || 87 sergentaria B, C, serventaria A.

72 Χωριομοναστηρίου Ge. || 76 εἶχον Ge || 77 δύο χίλια Ge' ἀποτιμηθῶσιν Ge || 80 ἀποτιμηθῶσιν Ge || 84 εἷτινος Ge || 89 Περιαγγώνων Ge || 103 διὰ τὰ μέρη σου Ge.

- dibus equos quindecim ab armis vel rocinos ad tuam voluntatem. et si non posses eos habere ad emendum quod signoria*
- 100 *teneatur dari facere tibi et tuis heredibus quolibet anno pro justo precio equos decem ab armis si tibi tot deficerent a numero dictorum quindecim de*
- 105 *illis qui sunt extra guarnicionem. (7) Item volumus quod tu habeas libertatem dandi feuda et equos que et quos tibi superius concessimus cuicumque vo-*
- 110 *lueris. (8) Item damus et concedimus tibi omnia monasteria comunis que sunt ultra scalas Strubulii versus ponentem pro eo affictu qui solvebatur ex eis*
- 115 *ante inceptionem presentis guerre. (9) Item de episcopatu Ariensi vacante pastore ad presens quem petis pro uno episcopo greco quod signoria faciet*
- 120 *suum posse, quod archiepiscopus det tibi ipsum secundum tenorem suarum litterarum, alioquin quod tu et tui heredes*
- ρει σου. ἄλλογα δεκαπέντε τῶν ἀρμάτων ἢ ροντζίνια¹¹. εἰς τό θέλημά σου. καί ἄν οὐκηπορέσις ἐκεῖνα ἔχειν δι αγοράν ἢ αὐθεντία νά ἔνει κρατημένη. νά ποιήσε σοι δω- 110
θῆναι σοι. καί τά μέρη σου. καθενί εκαστω χρονῶ. εἰς δικαίαν τιμήν. ἄλλογα δέκα τῶν ἀρμάτων. ἐάν τοσαύτα ὑπέληψαν. ἐκ τῶν ἀριθμῶν τῶν ἐκκληθέντων δεκαπέντε. ἐξ ἐκείνων τῶν ὄντων ἔξωθεν τῆς βαρ- 115
νιζόνης¹².
(7) ἀκμῆ θέλωμεν πρός τούτοις. ἵνα εχῆς ἐξουσίαν. δίδειν μήρας καί ἄλλογα. ἐξά καί ἐξῶν σοί ἄνω- 120
θεν δεδώκαμεν. ἤτινος θελήσης.
(8) Ἄκμῆ δίδωμεν καί παρέχωμεν σοι. ὅλα τά μοναστήρια τῆς κοινότητος. ἃ καί εἰσί ἐκεῖθεν τῆς σκάλας τοῦ στρουμπούλου. πρός δύ- 125
σιν. δι ἐκεῖνο τό πάκτιο. ὃ ἐπληρώ-
ρετον ἐξ αὐτῶν. πρίν τῆς ἀρχῆς τοῦ παρόντος μούρτου. (9) Ἄκμῆ περί τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ ἀρείου. μὴ ἔχοντα ποιμένα πρός τό παρόν. ἦν 130
περ ζητῆς. δι ἐναν ἐπίσκοπον Ρωμαίον. ἢ αὐθεντία νά ποιήσει κατά δύναμιν. ἵνα ὁ ἀρχιεπίσκοπος δώσει σοι ἐκείνην. κατά τήν διακράτησιν τῶν γραφῶν αὐτῶν. ἢ δέ μῆ. 135
ἵνα σοί καί τά μέρη σου. καί εἰσῶ

97 *roncinos* Ge || 113 (*Strum*)*boli* Ge || 116 *agriensi* A, *ariensi* B, C.

110 *ποιήσει* Ge || 115 *ἐκκληθέντων* Ge' *ἐκκληθέντων* X || 116 *τάς βαρνιζο...* Ge 129 *ἔχοντος* Ge || 135 *αὐτῶν* Ge || 136 *οἱ σοί* Ge.

¹¹) Τά ροντζίνια ἦσαν ἄλλογα τρίτης κατηγορίας (Antonio Trivan, Racconto di varie cose).

¹²) Ἡ λέξις ἀποδίδει τήν λατινικήν *guarnitionem*: φρουράν.

- 125 *et tui debeatis facere cum archiepiscopo, episcopis et clericis, quicquid volueritis, quod signoria non intromittet se nec layci de hoc. (10) Item quod alios*
- 130 *episcopatus, scilicet Milopotamensem et Calamonensem, quos tu petis ad afflictum pro ypperperis trecentis et quinquaginta annuatim, videlicet possessiones ipsorum episcopatum, dominatio faciet tibi dari ad afflictum*
- 135 *ad annos quinque et inde in antea tenebitur signoria facere suum posse ad faciendum tibi dari eos ad afflictum ad quinque*
- 140 *ad quinque annos usque ad annos quinquaginta octo. et si non posset eos tibi dari, facere ad afflictum, quod signoria vel laycus aliquis non intromittet*
- 145 *se, set tu cum tuis heredibus et tuis facies cum archiepiscopo, episcopis et clericis sicut volueris. (11) Item quo tu et omnes qui fuerunt rebelles possitis facere parentelas cum latinis.*
- 150 *(12) Item quod tu et tui heredes non teneamini intrare in civitates vel castra vel alia loca, quo vellet vos vocari facere signoria si nolueritis, set debeatis mittere nuntios vestros ad audiendum, dandum et recipiendum*
- ποιήσετε μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου. καὶ ἐπισκόπων. καὶ κληρικῶν. ἥτι θελήσετε, μὴ ἀπομπέροντα ἢ ἀυθεντία. ἢ λαοικοί, εἰς ἐτούτον. (10) 140
- Ἐκμῆ τὰς ἄλλας Ἐπισκοπάς. δῖλον τοῦ μυλοποτάμου καὶ τοῦ καλαμῶνος. ἄς ζητεῖς πακτωτικῶς. εἰς ὑπέροπερα τριακόσια πενήκοντα. καθενὶ ἐκάστῳ χρόνῳ. δῖλον τὰς ἀποκρατήσεις ἐκείνων τῶν ἐπισκοπῶν. ἢ ἀυθεντία ποιήσει σοι αὐτάς δοῦναι. πακτωτικῶς εἰς πέντε χρόνους. καὶ ἐκ τούτου καὶ ἔμπροσθεν. νὰ ἔνει κρατημένη ἢ ἀυθεντία ποιήσε 145
- κατὰ δύναμην. τοῦ ποιήσε. δοῦναι σοι αὐτάς. πακτωτικῶς. εἰς πέντε εἰς πέντε χρόνους. μέχρι καὶ χρόνους πενήκοντα ὀκτώ. καὶ εἴαν οὐκ ἠδυνήθη. ποιήσε σοι δοῦναι αὐτάς 150
- πακτωτικῶς. ἢ ἀυθεντία. ἥτις τῶν λαοικῶν. νὰ μὴ ἀπόμπη. ἀλλ' ἐσοὶ καὶ τὰ μέρει σου. καὶ εἰ σῶ ποιήσετε μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου. ἐπισκόπων. καὶ κληρικῶν. ἥτι δάν θελήσετε. (11) Ἐκμῆ σοί. καὶ πάντες ἢ εἴσαν μουρτεμένοι. νὰ ὑπορεῖτε ποιεῖν. συμπενθερίας μετὰ τῶν λατίνων. (12) Ἐκμῆ σοί καὶ 155
- τὰ μέρει σου. νὰ μὴ ἴστε κρατημένοι ἔμπενειν εἰς κάστρον. ἢ εἰς καστέλλια. ἢ καὶ εἰς ἄλους τόπους. οὓς ἠθέλησεν ποιήσε σας. προκληθεῖναι ἢ ἀυθεντία. εἴαν μὴ θελήσετε. ἀλλὰ νὰ ἔχετε ἀποστέλειν μανδατοφόρους σας. εἰς τὸ ἀκούην. δίδειν 160
- 165
- 170

126 quia A, B, C || 128 in hoc X, de hoc A, B, C. || 137 posse suum Ge || 144 intromittet (sine se) X || 147 cum episcopis Ge || 148 quod Ge || parantelas X.

138 καὶ ἐπισκόπων Ge omit. καὶ || 148 χρόνους πέντε Ge || 157 οἱ σοί Ge || 159 καὶ ἐπισκόπων Ge.

- rationem. (13) Item volumus quod habere debeas monasteria omnia patriarchatus ad afflictum videlicet illa que sunt ultra scalas solvendo annuatim pro afflictu eorum yperrepera decem ultra illud quod solvebatur ex eis pro quolibet omni anno. (14) Item volumus quod omnes franchi a tempore pacti domini marci dandulo olim duche Crete usque ad diem primum quo rebellasti debeant esse franchi et qui non fecerunt. renovari suas cartas franchitatum ex justo impedimento quod signoria debeat eos facere francos si debent esse franchi de jure. (15) Item volumus tibi facere francos centum de rebellibus de feudis que sunt ultra scalas et de villanis comunis et ecclesiarum, de quibus volumus quod possis accipere decem rebelles de feudis et ecclesiis que sunt citra scalas. (16) Item nolumus quod possis tenere jumenta sive equas set pro illis decem quas tu habes possis mittere Venetias litteras tuas et id quod dominus Dux mittet dicendo vel scribendo facere debeas infra unum annum; et si elapso termino dominus*
- καί παραλαμβάνειν δίκαιον. (13) Ἀκριῆ θέλωμεν ἵνα ἔχεις ὅλα τὰ μοναστήρια τοῦ Πατριαρχείου πακτωτικῶς. δίκλον ἐκεῖνα. ἃ εἰσι ἐκείθεν τῆς σκάλας. πληρῶνωντα. καθ. ἑκαστω χρονῶ. δια πάκτος αὐτῶν. πλεότερον ὑπέροπερα δέκα. πλιότερον. εἰς ὧ ἐπληρῶνεται εἰς αὐτὰ καθέκαστον. χρόνον. (14) Ἀκριῆ θέλωμεν ἵνα πάντες οἱ φράγγοι. ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ πάκτου τοῦ κυρμάρκου δανδολου. ἐκείνου τοῦ δουκος κρήτης. μέχρι καὶ τὴν πρώτην ἡμέραν ἐνῆ ἐμουρτευσες. ἵνα ὡσι φράγγοι. καὶ οἷτινες οὐκ ἐποίησαν. ἀνακαινισθῆναι. ἰά αὐτῶν χαρτία τῶν φραγγιτάτων. ἐκ δικαίου ἐμποδου. ἵνα ἡ αὐθεντία ποιήσει αὐτοὺς φράγγους. ἐάν δικαίως ἔνετυγχάνουσι φράγγοι. (15) Ἀκριῆ θέλωμεν σοι ποιήσε φράγγους ἑκατόν. ἀπὸ τοὺς μουρτεμμένους. ἐκ τῶν καβαλλαρίων τῶν οὐσῶν ἐκείθεν τῆς σκάλλας. καὶ ἀπὸ τοὺς παροίκους τῆς κοινότητος. καὶ τῶν ἐκκλησιῶν ἐξῶν θέλωμεν ἵνα ὑπορεῖς ἐπαρῆναι δέκα παροίκους ἐκ τῶν μυραδίων καὶ ἐκκλησιῶν. τῶν οὐσῶν ἐπόδε τῆς σκάλλας. (16) Ἀκριῆ οὐ θέλωμεν ἵνα ὑπορεῖς κρατὴν φοράδια. πλήν περί τῶν δέκα ἃς ἔχεις. ἵνα ὑπορεῖς ἀποστέλειν εἰς βενετίαν γραφάς ἐδικάς σου. καὶ ἦτι ὁ αὐθέντης ὁ δούξ παραδιλώσει. ἢ γράψῃ. ἵνα ποιήσεις αὐτό. ἕως χρόνον ἕναν. καὶ ἐάν πα-*

165 quolibet (eorum) Ge || 172 cartas francationis A.

182 κυρίου Μάρκου Δάνδολου Ge || 188 ἐμποδίου Ge || 190 ἐνετυγχάνουσι Ge || 202 ἀλλά περί ἐκείνων τῶν δέκα Ge.

- 195 *Dux non concesserit tibi quod tu possis eas tenere, mittere debeas eas in continenti extra insulam. (17) Item volumus quod qui est feudatus sit feudatus et qui est arcondus sit arcondus et qui est arcondopolus debeat esse arcondopolus et qui est vasmulus debeat esse vasmulus et* 210
 200 *qui est latinus debeat esse et haberi latinus. (18) Volumus etiam quod papates et diacones et filii papatum qui non sunt possessi pro villanis nec sunt villani, volumus quod non debeant dari pro villanis qui non sunt capita a viginti supra et debeant scribi nominatim¹⁸. (19) Item volumus quod tu cum aliis rebellibus dare debeas obsides viginti in manibus signorie ex quibus sit unus de filiis tuis, qui obsides esse debeant in manibus signorie annis duobus et possint cambiari sive commutari pro aliis tam bonis ut erunt illi* 215
 220 *reχομένον τοῦ τέρμενον. οὐ παρέξει σοι ὁ Αὐθέντης ὁ δούξ. ἵνα ὑπορεῖς αὐτάς κρατήν. εὐθύς νά ἔχεις αὐτάς πέμπει ἔξωθεν τῆς νήσου. (17) Ἄκμῃ θέλωμεν ὅτι. ἦτις ἔνει μηρατάρια. νά ἔνει μηρατάρια. καί ἦτις ἔνει ἄρχοντας. νά ἔνει ἄρχοντας. καί ἦτις ἔνει ἄρχοντιόπουλον. νά ἔνει Ἄρχοντιόπουλον. καί ἦτις ἔνει βασιμοῦλος. νά ἔνει βασιμοῦλος. καί ἦτις ἔνει λατῖνος. νά ἔνει καὶ ἔχεται λατῖνος. (18) Θέλωμεν ἀκμῇ ἵνα οἱ παπάτες καὶ 220*
 225 *oἷτινες οὐκ εἰσι διακρατημένοι ὡς πάροικοι. οὔτε εἰσι πάροικοι. θέλωμεν ἵνα μὴ δωθῶσι διὰ πάροικοι. οἷτινες οὐκ εἰσι κεφάλια ἀπό εἰκοσι καὶ επάνω. καί ἵνα γραφθῶσι κατ' ὄνομα¹⁸. (19) Ἄκμῃ θέλωμεν ἵνα σοι μετὰ τῶν ἄλλων μουρτεμένων. δοῦναι ἔχετε ὄψιδας 230*
 235 *ἔξ ἐκείνους δὲ νά ἔνει ὁ εἰς ἐκ τοῦς υἱοῦς σου. οἷτινες ὄψιδες εἶναι ἔχωσιν εἰς χεῖρας τῆς αὐθεντίας χρόνους δύο καί ἵνα ὑποροῦν ἀλλάσασθαι καὶ μεταδίδασθαι. δι' ἄλους ἦτις καλοῦς. ὡσπερ ὡσιν ε-* 235

191 quod possis Ge omit. tu || 197 esse arcondopolus Ge || 201 esse latinus Ge || 204 sunt A, B, C: sint Ge. 216 erant illi Ge.

208 τερμίνον Ge. || 224 διὰ παροκίων Ge || 235 ἀλλάσσεσθαι Ge.

¹⁸) Ὁ Ξ. σχολιάζων τὸ ἄρθρον ἀναφέρει τὸν ἀριθμὸν 20 εἰς τὴν ἡλικίαν («νά μὴ θεωρηταί τις πάροικος, ἐὰν δὲν ἔχη ἡλικίαν ἀνωτέραν τῶν 20 ἐτῶν»). (πβλ. καὶ Ξ α ν θ ο υ δ ἰ δ ο υ, Ἡ Ἐνετοκρατία ἐν Κρήτῃ, Ἀθῆναι 1939, σ. 67, ὅπου τονίζεται καὶ πάλιν τὸ δυσνόητον τοῦ ὄρου). Τὰ κατωτέρω δημοσιευόμενα πρακτικὰ τῆς τότε Διοικήσεως ἐν Κρήτῃ διασαφοῦν τὰ πράγματα ἐκ τούτων καταφαίνεται ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ἡλικίας, ἀλλὰ περὶ ἀριθμοῦ ἀτόμων.

- qui erunt dati prius. (20) Item volumus quod possis cambiare alios villanos decem rebelles de illis qui sunt citra scalas. (21) Item quod nullus agrafus possit accipi pro villano usque ad duos annos. (22) Item volumus quod omnes rebelles et judei et fabri possint habitare ubicumque voluerint salvo villani militum. (23) Item quod dacia villanorum communis militum et judeorum non solvantur pro tempore quo fuerunt rebelles. (24) Item quod debita non debeant peti usque ad duos annos in pace et tunc capital tantum. (25) Item quod omnes sententiae que facte fuerunt per te et tuos iudices sint firme. (26) Item quod si non erit aliquis episcopus grecus in terra, quod tu possis mittere et facere fieri unum qui possit habitare ultra scalas. (27) Item si aliquis plantaverit vineam vel arbores supra terram alterius habeat dominus terre medietatem et aliam medietatem illi qui plantaverunt laborando semper ipsam ille qui plantavit. (28) Item si aliquis fecisset molendinum supra terram alterius quod nunquam fuisset factum debeat habere κείνοι, οί δοθέντες ἐν πρώτοις. (20) Ἄκουῃ θέλωμεν νά ὑπορεῖς ἀλλάξαι. ἑτέρους παροίκους δέκα μουρτεμμένους. ἐξ ἐκείνους οἷτινες ὧσι ἐκεῖθεν τῆς σκάλας. (21) Ἄκουῃ κανίς ἄγραφος μή δυνηθῆ. πιασθῆναι πάροικος. ἕως τοῦς δύο χρόνους. (22) Ἄκουῃ θέλωμεν ὅτι. πάντες μουρτεμμένοι καί Ιουδαῖοι καί χαλκιάδες. νά ὑποροῦν κατοικεῖν ὅπου ἂν θελήσωσι. φυλασσόμενων τῶν παροίκων τῶν καβαλλαρίων. (23) Ἄκουῃ. τά δίκαια τῶν παροίκων τῆς κοινότητος. τῶν καβαλλαρίων. καί τῶν εὐραίων. νά μή πληρωθοῦν τόν κερόν. ἐν ᾧ εἶσαν μουρτεμμένοι. (24) Ἄκουῃ τὰ χρέη νά μή ἔχωσι ζητηθῆναι εἰμί εἰς δύο χρόνους εἰς ἀγάπην καί τότε μόνον τό κεφάλην. (25) Ἄκουῃ ἵνα πᾶσαι αἱ ἀποφάσεις. ἅς ἐποίησες σοί καί οἱ κριτάδες σου. νά ὧσι στερεαί. (26) Ἄκουῃ εαν οὐκ εστι κανίς ἐπίσκοπος. εἰς τήν χώραν. ρωμαίος. ἵνα ὑπορεῖς ἀποστήλε. εἰς τό ποιήσε γενέσθαι. ἕνα οσοις να ὑπορεῖ οἰκεῖν. ἐκεῖθεν τῆς σκάλλας. (27) Ἄκουῃ. ἐάν τις φυτεύσει ἀμπέλι. ἢ δένδρα ἐπάνω εἰς γήν ἐτέρου. νά ἔχει ὁ αὐθέντης τῆς γῆς τό ἕμισ. καί τό ετερον ἕμισ. ἐκείνοι ὅπου τό φυτεύσωσι. ἐργαζόμενος πάντοτε ἐκείνου. ἐκείνος ὅπου τό ἐφύτευσεν. (28) Ἄκουῃ. ἐάν τις ἐποίησεν μυλοστάσι. ἐπάνω εἰς γήν ἐτέρου. ὅποποτε οὐκ ἐγενήθη. νά εχει τό ἕμισ ὁ αὐθέντης τοῦ

233 capitale Ge || 248 fecisset Ge.

237 ἐν πρότερον Ge. || 257 ἐποίησαν Ge || 271 μυλοστάσι Ge.

- 255 *medietatem dominus terre et aliam medietatem qui fecit molendium. (29) Item quod aliquis rebellis non teneatur servire dominacioni extra insulam nisi ipse voluerit. (30) Item volumus quod tu possis recipere haniscia angarias et alia servicia que voluntarie fient tibi et*
- 260 *possit ipsa facere qui voluerit. (31) Item quod Marcus Flabani habeat suum feudum solvendo ipse illud quod venditum fuit et si ipse qui habet ipsum fecerit aliquid melioramentum. (32) Item quod omnes Monovasienses aut alii forenses qui invenirentur ultra scalas possint*
- 270 *secure ire ad domum suam et si dare debebunt vel recipere eis racio fiat. Tu vero jurasti fidelitatem domino nostro Duci Venetiarum nobis et successoribus nostris in perpetuum et de obediendis preceptis suprascripti domini nostri Ducis, nostris et successorum nostrorum et amicis Venetiarum pro amicis*
- τόπου.καὶ το ετερον ἕμισ.ἐκεῖνος ὅπου ἔκαμεν τό μυλοστάσι. (29) 275
Ἄκμῃ κανίς τῶν μουρτεμένων νά μή ἔνει κρατημένος. δουλεύσε τή αὐθεντία.ἔξωθεν τῆς νήσου.ἔάν μή θελήση. (30) Ἄκμῃ θέλωμεν ἵνα ὑπορεῖς παραλαμβάνειν κανίσια. 280
αγγαρίας.καὶ ετέρας δουλλίας.οἷτινες θεληματικῶς ποιῶνται σοι. καὶ νά ὑπορεῖ ποιήσε αὐτά ἡμῖς θέλη ποιήσε.
(31) Ἄκμῃ ὁ μάρκος Φλαμπάνης ἵνα ἔχει τήν μήραν αὐτοῦ.πληρῶνοντα ἐκεῖνος ἐκεῖνο.οπου επουλήθη.καὶ εαν ἐκεῖνος οπου εχει αὐτήν.εποίησε τι καλλιότερον.ἵνα εχει πληρώσε καὶ ἐκεῖνο τό καλλιότερον. 285
(32) Ἄκμῃ ὅλοι οἱ μονεμβασιώτε.ἡ καὶ ετεροι ξενικοί.οἷτινες εὔρεθῶσι ἐκεῖθεν τῆς σκάλας.νά ὑποροῦν θαρειῶς. ἀπελθῆναι. εἰς 295
τάς αὐτῶν οἰκίας. Καὶ εαν χρεοστώσι ἢ χρεοστοῦν αὐτῶν νά ποιεῖτε αὐτοῖς δίκαιον.
Σοι γουν ὁμῶσας πιστότητα τῶ αὐθέντι ἡμῶν τῶ δουκί βενετίας ἡμῶν καὶ τοῖς διαδόχοις ἡμῶν αἰωνίως καὶ νά εἴσε ὑπήκως τοῖς ορισμοῖς τοῦ ἀναγεγραμένου αὐθέντιου ἡμῶν τοῦ δούξ τοῖς ἡμετέροις καὶ τοῖς διαδόχοις ἡμῶν 300
καὶ τοῖς φίλοις τῆς βενετίας ὡς 305

258 Kanisea A, hanissia B, canischia C || 261 Flabani Ge || 264 si ille A, B, C || 265 melioramentum Ge || 270 secure ire B, C, facere ire A || 275 imperpetuum Ge.

275 μυλοστάσιν Ge || 282 ἐκόντως Ge (ubi θεληματικῶς), ἐκόντες X· ποιῶνται Ge || 295 θαρσέως Ge, θαρσέως X || 297 χρεοστοῦν αὐτοῖ Ge || 298 ἀγκ[ή] ubi δίκαιον Ge || 299 ὁμοσας Ge || 305 τῶν διαδόχων Ge || 306 τοὺς φίλους Ge· ὡς φίλους X.

- 280 *habere et inimicos Venetiarum pro inimicis. et si aliquid quod sit contra honorem domini nostro Duci nostrum et successorum nostrorum et bonum statum hujus* φιλον εχειν και τοῦς ἐχθρούς ὡς ἐχθρούς και εἰάν τί τό ὦν ἐναντίον τῆς τιμῆς τοῦ αὐθέντου ἡμῶν τοῦ δούξ ἡμῶν και τῶν ἡμετέρων δια- 310
 285 *insule Crete scieris vel tractari cognoveris, absque mora dabis operam cum effectu turbandi et impediendi illud toto tuo posse. et quam cito poteris id nobis* τούξ ἡμῶν και τῶν ἡμετέρων δια- 315
 290 *et successoribus nostris in notitiam dabis. Nos autem cum nostro concilio per nos et successores nostros juravimus omnia et singula suprascripta tibi attendere et observare donec domino nostro Duci Venetiarum nobis et successoribus nostris obediens fueris et fidelis. In cuius rei evidentia et perpetua firmitate* τούτω κατά δυναμήνσου και τό γοργότερον τό ὑπορεῖς ἐκείνω ἡμῶν και τοῖς διαδόχοις ἡμῶν γνωστόν ποιήσεις. ἡμεῖς γοῦν μετά και τῆς ἡμετέρας βουλῆς δι' ἡμῶν 320
 295 *presens scriptum fieri fieri fecimus et sigillo nostro pendente jussimus communiri in eo propriis manibus subscribentes.* και τῶν διαδόχων ἡμῶν ἐπομοσαμεν πάντα και ολα τα αναγεγραμμένα διακρατήσαι και διατηρήσαι σοί μέχρῖς ἂν τῷ αὐθέντι ἡμῶν τῷ δουκί βενετίας ἡμῶν και 325
 300 *† ego vitalis michael ducha Crete m(anu) m(ea) subs(cripsi)* τοῖς διαδόχοις ἡμῶν ὑπήκοος ἔσει και πιστός. Εἰς ἐμφάνισιν γοῦν τούτου τοῦ πράγματος και αἰωνίαν στεραιότητα τό παρόν γράμμα ἐποίησαμεν γενέσθαι και τῷ ἡμετέρῳ 330
 305 *† ego marco delfino consiliarius Crete m(anu) m(ea) subs(cripsi)* σιγγίλω ἐγκρεμαμένῳ ἐνηείλαμεν βεβαιώσε ἐν αὐτῷ ἰδίας χερσίν ὑπογράψαντες
 † ego Vitalis Michael Ducha Crete m(anu) m(ea) subs(cripsi) 335
 † ego Marco Delfino Consiliarius Crete m(anu) m(ea) subs(cripsi)

282 *nostri ducis* Ge || 292 (*per*) *successores* Ge || 294 *suprascripti* Ge, *prenominati* A, B, C || 298 *rei evidentia* Ge, *rei testimonium* A, *rei testimonio* B, C || 299 *perpetua firmitate* Ge *perpetuam firmitatem* A, B, C || 300 *fieri semel* Ge.

315 *ἐξοχλοῦντα* Ge || 325 *ἡμῶν και τοῖς* Ge || 327 *ἐμφάνισιν* Ge || 331 *ἐνηείλαμεν* Ge, *ἐντείλαμεν* X || 332 *ἰδίαις* Ge || 334 *vitalis* Ge.

310 *ego gerdus vido presbiter ec-
clesie sancti vitalis notarius et
capellanus suprascripti domini
duche complevi et roboravi.* ὁ γραφεὺς τοῦ ὕφους Νικηφόρος
εὐτελής ἱερεὺς πρωτοψάλτης καὶ 340
ταβουλλάριος νήσου κρήτης ὁ ὀρι-
νᾶς μαρτυρῶ καὶ αὐτὸ ὁμοίως ἔ-
γραψα καὶ ὑπεγραψα.

340 παρὰ τὸ ψάλτας Ge, πρωτοψάλτης
X || 342 αὐτός X.

ΟΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΙ

Civico Museo Correr-Venezia, 675 P.D.

I

Nomina infrascriptorum sunt illorum centum villanorum qui pro Alessio Calergio, ex forma pacti suprascripti, franchati fuerunt.

- 1)* Leos Caroniti, olim villanus de pheudo milicie dicte Cleofe Angelero uxoris Georgii Siligardo
- 2-4) Nicola, Johannes et Costa Clado filii quondam Giorgii Clado o(lim) v(illani) de millicia Chirsana
- 5) Helias Geriti Zaramella villanus quondam n(obili) v(iro) Janno Michael de Jure milicie pheudi dello Galippe
- 6) Vassili Aschotrachilo o.v. Sicopulorum cum suis heredibus parvis et magnis
- 7) Vassili Cunupi o.v. de Cayfatis idem
- 8) Johannes Russogeni o.v. de milicia axo de Cayfatis
- 9) Manuel Avrami o.v. quondam Capsocalivi
- 10) Nichiforus Cara o.v. Communis
- 11) Georgius Carchiopulo o.v. idem
- 12) Vassili Lali o.v. Venerandi de milicie Sarachinorum
- 13) Michael Vladimero o.v. Michel Varami idem
- 14) Nicolas Vladimero o.v. Michaelis Varucha idem
- 15) Manuel Arapti o.v. Janno Albi
- 16) Leos Alevandino o.v. Communis
- 17) Michael Rogoxuli dictus Conomopulo o.v. de Scordillis de milicie rustiga
- 18) Georgius Calogerea o.v. de Molino
- 19) Nichita Cutemi o.v.
- 20) Vassilico Diminiti o.v. Marci Sclavo
- 21) Costas Clapsino o.v. Marci Gradenico

*) Ἡ ἀρίθμησης τοῦ καταλόγου προσετέθη ὑπὸ τοῦ συγγραφέως.

- 22) Georgius Apallo dictus Arcoleo o.v. de Melissinò
- 23) Nichiforus Arioti o.v. monasterii S Barbare
- 24) Johanes Sibrago o.v. idem
- 25) Johanes Politi o.v. Mathei Mesano
- 26) Georgius Agheli o.v. Luce Mudacio
- 27) Johanes Acheli o.v. Corfaloni
- 28) Theodorus Thodosopulo o.v. de Mathei Misano
- 29) Michael Corfioti o.v. Romei Grini de millicie de Corphù
- 30) Manuel Cofalodri o.v. de Theodori Litino
- 31) Joanes Calogerea o.v. de Turlino
- 32) Vassilio Calogerea o.v. idem
- 33) Costa Calochiri o.v. Communis
- 34) Michael Trachino o.v. Episcopatus Milopotami
- 35) Nichita Trachinò o.v. idem
- 36) Nicolaus Capi o.v. Communis
- 37) Chiriacho Exindatrichi o.v. Specacarum
- 38) Vassili Exindatrichi o.v. idem
- 39) Johanes Cazorna o.v. milicie de Choriomonasterii
- 40) Theodorus Calochiri o.v. de Tartari Michael de Rettimo
- 41) Nicolaus Marci dictus Cudumalo filius quondam Michaeli Cudumalo o.v. Communis
- 42) Johanes Nichori o.v. de Melissinò
- 43) Vassili Pinacopulo o.v. uxori Jaci Longo
- 44) Vassili Mulo o.v. militia de Cayfatis
- 45) Costa Mariza qui non est scriptus alicui per villanus
- 46) Vassili Gallo o.v. de Francesco de Molino de milicia de Pentamodi
- 47) Theodorus Gorgorapti o.v. de Luce Mudacio
- 48) Leos Vianólepo o.v. Patriarchatus Coustantinopolitani
- 49) Michael Carchiopulo olim agrafus
- 50) Joanes Servo o.v. Marci Saponari
- 51) Georgius Vicilo o.v. Sevastopulorum
- 52) Georgis Cacavella, olim agrafus
- 53) Jacobinus filius quondam Maruli, villanus Marci Gradenico
- 54) Therianos Elevationino olim villanus Communis
- 55) Dhochianos Elevationino idem idem
- 56) Filaretus Aspoli o.v. Marci Saponari
- 57) Georgius Filimo filius quondam Theodori Filimo
- 58) Georgius Arpasti o.v. Marini Marino
- 59) Georgius Chrissacopulos o.v. Communis

- 60) Vassili Somara Thocharopulo o.v. idem
- 61) Michael Zampani frater Thome Zampani
- 62) Manuel Fodolorimi
- 63) Nicola Petracha o.v. Marci Gradenico
- 64) Michael Magdalinò o.v. Marci Venerio
- 65) Vassili Dafnomili
- 66) Joanes Colio o.v. Communis
- 67) Vassili Trachino villanus Episcopatus Milopotamensis
- 68) Theodorus Condocarus villanus Tomasine Canoligo
- 69) Michael Namata id. Jano Tedhaudo
- 70) Costas Sarachino filius quondam Gasala, villanus Angeli Signolo
- 71) Emmanuel Raftopulo filius Varde villanus Alexii Calergi de Stimboli
- 72) Joanes Pani villanus Marci Venerio
- 73) Emmanuel Cheristi idem idem
- 74) Georgius Capno villanus Patriarche
- 75) Calo Carchia villanus Petri Catarini
- 76) Nicolaus Servo id. Marci Calbano
- 77) Georgius Cassimati id. Leonardi Feriol
- 78) Nichiforus Pangi id. Communis
- 79) Emmanuel Papadopulo dictus Pirasmò, villanus Bari Avonal
- 80) Joanes Musurachi
- 81) Theochari Musurachi filius Jano Musurachi
- 82) Leos Arnachi villanus Tammazine Tanoligo
- 83) Nichita Calomati villanus Clostogeni
- 84) Joanes Paragojani villanus Episcopatus Chissami
- 85) Nichita Lupacha
- 86) Nicola Sunisto villanus Bonus de Cribua
- 87) Georgius Rixomandi villanus Communis
- 88) Georgius Alecaza idem
- 89) Nichita Gregoropulos id. Monasterii S. Barbare
- 90) Manuel Gregoropulos idem idem
- 91) Vassili Cardami olim v. de Monasterii Gergori
- 92) Marcus Pagomeno villanus Communis
- 93) Costas Fassulà villanus Costantie, sororis Marini Cauco
- 94) Michali Carchiopulo o.v. Costantie et Georgie Papajanopula
- 95) Costa Furno o.v. Luce Mudacio
- 96) Vassili Furno idem

- 97) Michali Judeus quondam Moyssi de Lazaro Judei
 98) Vassili filius Geracone o. v. Pangalorum de militia Perianensis
 99) Nichiforos Rogoxuli dictus Conomopulo villanus de Scordilis de militia rustica

I I

ITEM haec sunt nomina illorum Papatum, clericorum et filiorum papatum qui franchati fuerunt ex forma pacti ut inferius continetur.

Papas Georgius Sculla
 Papas Nicolaus Mascalo
 Papas Vassili Calossina
 Papas Emmanuel Calossina filius de Vassili Calossina
 Georgius, Michael, Nicolaus et Theodorus filii de Vassili Calossina
 Leos Papas Lendopulo filius papatis Costi Lendopulo
 Joanes Papas Lendopulo idem id.
 Joanes Vraculiari filius papatis Vassili Vraculiari
 Joanes Damaschinò filius papatis Nicolai Papandronicopulo
 Theodorus Papageorgopulo
 Georgius Papageorgopulo
 Papas Nicolaus Papandronicopulos
 Dimitrios et Michael filii papatis Nicolai Papandronicopulo
 Papas Michalis Sculla

I I I

ITEM nomina infrascriptorum sunt illorum quibus charte franchitatum fuerunt renovate ex forma pacti prefati.

Nicolaus Scorda filius quondam Georgii Scorda
 Iohanes et Georgius Pabucha
 Michael, Georgius, Theofilactos, Emmanuel et Nicola Scopologo f. q. Ioanni
 Michael, Georgius, Nichitas Druluchi f. q. Leonis Druluchi
 Michael Marcopulo, o. v. de Longovardi de Pano Siurito
 Georgius Scopologo f. q. Vassili Scopologo o. v. de Jacobi Mudacio.
 Leos, Sipi Cacharià fratres, f. q. Nichifori Cacharià
 Theochari Catacalo
 Michali Sandoleo f. q. Georgii Sandoleo Cayfato, habita in castello Milopotami

Emmanuel Ladianò f.q. Michaeli Ladianò
Paulus Diminiti
Callo filius q. Callanum o.v. Giorgi Gavalà dicti Cocicifiò
Vassili et Leos f q. Michaelis Cleronomo
Costa Perissamato f. Georgii Perissamato
Petrus Cefala f.q. Georgii Cefala o.v. Petri Gradenico
Georgius Cassari
Michael Calisto f.q. Costantin Calisto
Nichiforos Curatoropulos f.q. Costi Curatoropulo
Dimitri Drogaropulo f.q. papatis Nicola Drogaropulo
Costantin Mizzojanni, in casale nominato Vucolee de turma
Chissami
Michalis, Joanes, Nichiforo Fodelle f.q. Vassili Fodele
Michael, Georgius Gramaticò f.q. Nicolai Gramaticòpulo
Theodorus, Nicola, Vassili Gramaticopulo filii Jano Gramaticopulo de q. Nicolai Gramaticò
Nicolas, Theodorus f.q. papatis Stefani Gramaticopulo f.q. Nicolai Gramaticopulo
Michael Cavata, villanus Laurentii Vidal Petro
Vassili, Petrus, Vardas, Nicolas, Costas Cudumini f.q. Theodori Cudumini
Leos et Theochari Cudumini f.q. Giorgi Cudumini f.q. Varde Cudumini
Georgius et Stathi Cali f.q. Emmanuel Cali
Michael Plachiti f.q. Giorgi Playti
Janni et Xeno Mussuri, habitantes in casale della Calatena
Focha Poliomili f.q. Nicola Poliomili villanus Alexii Calergi
Leos Damala
Nichita et Nicola Mussuri f. Costantin Mussuro
Papas Michael f.q. Joanes Lendachi
Cosmàs, Michael, Joanes Lendachi f.q. Costantin papatis f.q. Joanes Lendachi
Dimitrius Apallo
Leos, Nichita Cassimati filii q. Giorgi Cassimati
Michael Calonà f.q. Christodulo Calonà
Georgius Procopi gener Janno Fotinopoli
Nicola Perissimato f. Giorgi Perissimato
Georgius, Michael, Johanes Scilomeni f.q. Nicolai Scilomeni de Copolia
Joanes, Emmanuel filii Nicolai Camaterò

Emmanuel, Joanes filii q. Theofilacti Catocalagalo
 Joanes, Georgius Fassulà filii Cherito Fassulà
 Marcus Fassulà. f.q. Nicolai Fassulà
 Joanes Caro f.q. Jano Caro
 Joanes, Capadho Corafà f.q. Costantin Corafà
 Georgius Miluscolo f.q. Theodori Miluscolo
 Georgios Macricheri f.q. Nicolai Macricheri
 Leos Caramo
 Alexios, Michael, Manuel Russit f.q. Nichifori Ruxit
 Joanes, Leos Calamoniti f.q. Nicolai
 Nichiforus et Nicolaus Scordili f.q. Sipi protopapatis della Ca-
 nea de turma Arne
 Nicolaus Cays f.q. Christofori Cays
 Costa Turlino
 Costantinus Diaconopulos
 Nichita Peritera Alevandino
 Joanes filius Theodori Cazupi
 Vassili Macherioti f.q. Theodori Macherioti
 Manuel filius Cavro Dimitri, villanus Theodori Lithino
 Nichiforos Mizzojanni villanus milicie de Archadi
 Michael filius Janno Gligoropulo f.q. Calo Gligoropulo
 Stephanus Scorda f.q. Giorgi Scorda
 Georgius Glisaracho
 Michael Siderorapti habitator in casale nominato Livadi
 Theotochi Zacho f.q. Costantin Zacho
 Georgius Souco de Milopotamo villanus Communis
 Anastassius f.q. Emmanuel Misithra
 Joannes, Emmanuel f.q. Costa Mauroleo
 Leos Protochinico f.q. Leonis Protochinico
 Paulus f.q. Simeonis f.q. Costantin Sguroleo
 Leos, Georgius Sandoleo f.q. Giorgi Sandoleo
 Gabriel Malvasioto f.q. Nicolò Malvasioto
 Michael Drugaropulo f.q. Nicola Drugaropulo
 Leos Cupana
 Michael, Nicola Spanopulo f.q. Giorgi Spanopulo
 Nicola, Costa Cavrodimitri f.q. Cavrodimitri
 Costa, Chiriaco, Michael Vergi f.q. Jano Vergi, olim filii Costa
 Vergi
 Nichita Cuzolodaulo
 Costa Rodachino f.q. Janno Rodachino

Nichiforus f.q. Lendachi Mastraca
Leos, Georgius, Costa Lendachi f.q. Emanuel, f.q. Papatis
Leonis
Georgius, Antonius, Johanes Politi f.q. Leonis Politi
Nicolas, Emanuel Politi f.q. Leonis Politi
Michali Politi f.q. Georgi Politi
Joanes Ruve
Nicola Cutrulopulo
Michael Cudumini f.q. Michaelis Cudumini
Theodorus o Zucarogambros f.q. Nicolai o Zucarogambros
Michael, Emanuel Diplari f.q. Nicola Diplari
Nichita Securi f.q. Michaelis Securi
Papadoca Scurojanno Conomopulo f.q. Vassili Conomopulo
Costa, Saud Conomopulos f.q. Leonis Conomopulo f.q. Vassili
Conomopulo
Nichiforus Conomopulos f.q. Costa Conomopulo f.q. Vassili Co-
nomopulo
Joannes, Nichiforus Zacharia f.q. Georgi Zacharia
Joannes Cudumini filius Leonis Cudumini
Theochari, Nicola Ambelicopulo f.q. Michaelis Ambelicopulo
Georgius Misithra f.q. Chiriaco Misithra
Nichiforus Cleronoma f.q. Janno Cleronoma
Costas Aspruli f.q. Leonis Aspruli
Georgius Paterno f.q. Michaelis Paterno f.q. Costantin Paterno
Theotochi Paterno filius Georgi Paterno
Joanes, Emanuel, Georgius f.q. Nicola Cumulo
Costa Scolari f.q. Janno Scolari
Nicolas Schiadopulo
Joannes Pentamoditi f.q. Georgii Pentamoditi
Joannes Plagiti
Joannes Noto f.q. Michaelis Noto
Costas, Georgius Melissurgopulo f.q. Janno Melissurgopulo
Nichiforus, Theodorus Melissurgopulo f.q. idem
Manuel Calatha f.q. Vassili Calatha
Georgius Geracopulo
Georgius Vergi filius Janno Vergi
Georgius, Costas Calonopulo f.q. Janno Calonopulo
Demetri, Janni, Vassili Ocundromanuel f.q. Manuel
Vassili Carnaza dictus afidadho f.q. Michaelis Carnaza franchi
Theodorus Carnevadhi

Georgius Diaconopulo

Emanuel, Agapito, Georgius, Janni Calossina f.q. Michael Calossina

Nichita Othonopulo dictus Spinazo f.q. Theodori Othonopulo

Michali, Nichiforo, Janni Visarà f.q. Janno Visarà

Nicolaus Pinacopulo f.q. Georgi Pinacopulo

Michael, Nicolaus, Chiriacho Vovopulo f.q. Giorgi Vovopulo

Vassili Copana f.q. Vassili Copana

Georgius, Dimitri, Vassili Cacopiasto f.q. Janno Cacopiasto Armeni

Leos Mavromati f.q. Murco

Johanes Vrolustari f.q. Eptechi Vrolustari

Alexius, Michael, Stephanus Pabuca f.q. Stefani Pabucha

Nichiforos Zangaropulos olim villanus Janno Varucha

Costa Marcopulo villanus Longobardi de Pano Siurito

Georgius Coleo filius naturalis Theofrati Coleo

Vassili Fodele

Joannes Cuchas f. Emanuel Cuchas qui fuit f. Dochiani Cucha

Emanuel Coniati f.q. Janno de Calosifi

Janni et Georgius f.q. Sipheri, f.q. Janno de Calosipheri

Joanes Vicilo

Emanuel f.q. Foche f.q. papatis Fochi

Costa Licandrino f.q. Coste Lecandrino

Georgius Diminiti f. Petri Diminiti

Michael, Costas, Georgius Carpathio f.q. Vassili Carpathio

Georgius, Leos Condoleo f.q. Michaelis Condoleo

Georgius, Michael Condoleo f.q. Nicolò Condoleo qui fuit f.q.

Michaelis Condoleo

Leos Romiopulo f.q. Michaelis Romiopulo

Michael, Dimitri Pirasmo f.q. Vassili Pirasmo

Stamati Mavralli f.q. Coste Mavralli

Nicolaus, Leos, Janni Ladiano f.q. Stamati Ladiano f.q. Michaelis Ladiano

Callo Manganari f.q. Michaelis Manganari

Emanuel, Joannes, Georgius, Costas Scuropulo f.q. Calo Scuropulo

Capadocha Sclavopulo f.q. Nichite Sclavopulo

Joannes, Michael, Dimitri Melissurgopulo f.q. Manuel Melissurgopulo f.q. Janno Melissurgopulo

Emanuel Melissurgopulo f.q. Nicolai Melissurgopulo f.q. Janno Melissurgopulo

Εmanuel et Michael Vlatutuni f.q. Nichite Vlacotuni
Capadocha Cuntaropulo
Lendachi Mastracha f.q. Coste Mastracha qui fuit f. Lendachi
Mastracha
Leos Condaloni f q. Janno Condaloni
Εmanuel Mastro f.q. Michaelis Mastro
Therianos, Theochari Εxindatrichi f.q. Nichite Εxindatrichi
Theodorus Cacavello f. Lendachi Cacavello
Nichita Varani f.q. Joannis Varani
Nicola, Costa Calogerea f.q. Theochari Calogerea
Petrus Plachenas f.q. Vlaco Plachenas
Joannes Achieli f.q. Morçoflo Acheli
Costas, Nicolaus, Εmanuel, Theodorus, Michal Janizopulo habi-
tantes in casale Janiciana de turma Chissami
Nicolas Crussoveloni f.q. Georgii Crussoveloni
Georgius Clada f.q. Michael Clada
Thefani f. de Calo Curatopulo
Joannes Andronicopulo f. Costa Andronicopulo
Stratigi, Εmmanuel Cadhiano f.q. Theochari Cadhiano
Fimi Jalina f.q. Michael Jalina de Pano Siurito o.v. Nicolai
Varucha
Chiriacho, Nicolas, Anastasius, Leos Varisami f. Giorgi Va-
risami
Georgius Cufocritharo
Costas Calonà f.q. Michaelis Calonà
Johannes Vrolustari f.q. Giorgi Vrolustari
Michael Liadacha f.q. Leonis Liadacha qui fuit f. de Michaelis
Liadaca
Leo Mastro f.q. Leonis Mastro qui fuit f.q. Demetrio Mastro
Georgius Corafà f.q. Vassili Corafà
Leos, Petros Scurojanni f.q. Michaelis Scurojanni
Nicolas Mavralli f.q. Costa Mavralli
Papas Janni, Costas, Caterina fratres f.q. Nicolai Calosina
Johannes Vardami f.q. Michaelis Vardami
Georgius, Janni Strovalioti f.q. Michaelis Strovaliotu
Joannes Paginuti f.q. Nichifori Paginuti
Joannes Papadopulo f.q. Michaelis Papadopulo
Εmanuel, Georgius Potiro f.q. Costa Potiro
Georgius, Theodorus Condaloni f.q. Costa Condaloni qui fuit f.
Janno Condalani

Georgius Pliti f.q. Janno Pliti, nutritus in domum Michael Varucha

Leos, Trachino Vesti f.q. Janno Vesti

Michael, Joannes Anglicando f.q. Giorgi f.q. Costa Anglicando villanus Rayneri de Candide

Theodorus, Michael Maloracho f.q. Vassili Maloracho

Demetrius Cutemi f.q. Giorgi Cutemi

Costa Furi villanus Episcopatus Ariensis

Michali Curatopulos f.q. Giorgi Curatapulo

Emanuel Papanicolopulo f.q. Vassili Papanicolopulo

Emanuel Sculida f.q. Demetrio Sculida

Michael Fodolorini filius Vassili Fodolorini

Therianos, Raynerius Cardami f.q. Janno Cardami de turma Ariensis

Michali Foschi f.q. Giorgi Foschi

Nicola Ponirò f.q. Theochari Ponirò

Michael Galinò villanus Stefani Clostoieni

Emanuel Magidioti f.q. Costa Magidioti

Joannes Cucas f.q. Janno Cucas qui fuit f. Therianos Cuchas

Costa Cuco f.q. Emanuel Cuco

Michael Capsospiti f.q. Leonis Capsospiti

Nichitas Corfioti f.q. Costa Corfioti

Theodorus Clostosiri f.q. Theodori Clostosiri

Joannes Condoleo f.q. Costa Condoleo qui fuit f. Michaelis Condoleo

Georgius Mamula habitator in casale de Calamon de turma Ariensis

Joannes, Nichiforus, Georgius Mauropulo f.q. Stephani Mauropulo de turma Ariensis

Joannes Corfioti f.q. Costa Corfioti

Fucha Fengi f.q. Leonis Fengi

Michael Atiligo f.q. Calos Atiligo

Stephanus, Janno, Michael Cosmas f.q. papatis Cosma

Michael Vicino f.q. Theodori Vicino

Janno, Georgius Corniastò f.q. Constantin Corniastò

Nicolas Pagomeno

Georgius f.q. Janno Jeracaropulo f.q. Theodori Disyco

Costas, Michael Cufa f.q. Manuel Caffa

Theodorus, Joannes Capsali f.q. Michael Capsali

Leondachi Periptera

Janno Cimniaco f.q. Theodori Ciniaco
Stephanus Fodele f.q. Michaelis Fodele
Georgius Omascalo f.q. Michaelis Omascalo
Georgius Moscolopulo f.q. Moscolopulo de Psuro villanus Michaelis Scordili
Nichiforus, Siphi f.q. Theochari Arcondochefalo
Stavrachi Cusali f.q. Manuel Cusali
Vassili Risa
Costas, Georgius Sinastioti f.q. Janno Sinastioti
Costas, Stephanus, Michael Parzali f.q. Janno Parzali
Janno Ponirò f.q. Janno Ponirò f.q. Leonis Ponirò
Nicola, Antonius, Costa f.q. Leondachi qui fuit f. Varde Cudumini
Vassili f.q. Theodori habitator in casale de Messoia de turma Chissami
Costa Ruchani
Vassili Vlata Scuria f.q. Vlaco Scuria
Costantinus Capsospiti
Joannes Mariza f.q. Georgi Mariza qui fuit f. Janno Mariza
Michael Pacorinus f.q. Janno Pacorinus
Michael, Nicolaus, Georgius Papadopulo f.q. Janno Papadopulo

IV

ITEM hii sunt franci pro Alessii Calergi Senioris quondam Alexii Calergi qui fuerunt rebelles cum prenominato Alessio et nunc per pactum suprascriptum eis vel filiis ipsorum fuerunt rescripte charte libertatis. Quorum nomina inferius continetur:

Michael Silvudhi f.q. Janno Silvudhi
Nichita Vassilicò f.q. Janno Vassilicò
Georgius Anatolicus f.q. Costantini Anatolicus
Andronicus, Nicolaus Acostati f.q. Georgii Acostati
Michael, Siphi, Costa Zacanici f. Michael Zacanici
Petrus, Rigo, Georgius, Curto Zacho f.q. Janno Curto Zacho
Thomas, Johannes Cameti Zacho f.q. Georgii Cameti Zacho
Alexius Bordonarius f.q. Janno Bordonarii
Costa Stratigopulo f.q. Emanuel Stratigopulo
Michael Ploymo f.q. Costa Ploymo

ΔΥΟ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ 18^{ΟΝ} ΑΡΘΡΟΝ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΕΝΕΤΩΝ-ΚΑΛΛΕΡΓΗ

Εἰς τὸν ἴδιον ὑπ' ἀριθ. 675 φάκελλον καὶ εἰς τὸ αὐτὸ τετράδιον εὐρίσκονται ἐν συνεχείᾳ τὰ ἀκολουθῶς δημοσιευόμενα δύο πρακτικὰ τῆς Διοικήσεως Κρήτης, ἀφορῶντα εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ 18ου ἄρθρου τῆς συνθήκης. Ὁ Ἀλέξιος Καλλέργης ἐζήτησε νὰ γραφοῦν τὰ εἴκοσι καθοριζόμενα πρόσωπα παπάδων μετὰ τῶν υἱῶν των μεγάλων καὶ μικρῶν. Τὸ Συμβούλιον τῶν Κλητῶν (Consilium Rogatorum) ἀπεφάσισε τὴν καταγραφὴν «κατὰ τὴν κρατοῦσαν συνθήκειαν», χωρὶς νὰ προσδιορισθοῦν οἱ υἱοί, μικροὶ ἢ μεγάλοι. Ἐπιστολὴ ὅμως τοῦ Λουκῶς τῆς Ἐνετίας ἐπέβαλε τὴν ἀκριβῆ τήρησιν τῶν ὅρων τῆς συνθήκης τόσον εἰς τὸ ζήτημα αὐτὸ ὅσον καὶ εἰς τὰ ἄλλα. Κατόπιν τούτου ἐλήφθη ἀπόφασις νὰ γίνῃ διόρθωσις εἰς τὸ ἄρθρον. Ἄλλ' ἢ ἀπόφασις ἐλήφθη μόνον ἀπὸ τοὺς δύο Συμβούλους, καθ' ὅσον ὁ Δούκας δὲν ἔβλεπε τὸν λόγον νὰ γίνῃ ἡ διόρθωσις. Καὶ ἐνῶ ἔπρεπε τὸ ζήτημα, λόγῳ τῆς παρουσιασθείσης διαφωνίας, νὰ παραμείνῃ ἐκκοιμῆς, μετὰ τὸ πρακτικὸν ἀκολουθεῖ σύντομος κατάλογος ὀνομάτων, σχετικὸς μὲ τὴν διόρθωσιν ταύτην.

Ἴδου τὸ κείμενον τοῦ πρώτου πρακτικοῦ :

*Cum nos suprascriptus Vitalis Michael Duchae Crete cum nostro Consilio concessissemus, in pacto suprascripto, prenomi-
nati Alexio Calerghi «quod papates et diaconi et filii papatum
qui non sunt villani nec possessi pro villanis, non debeant dari
pro villanis qui non sunt capita XXti supra et debeant scribi
nominatim», propterea quod ipse Alexius Calerghi nobis petebat
quod dicta XX capita scriberentur cum suis filiis parvis et ma-
gnis et super hoc fuisset vocatum Consilium Rogatorum Candi-*

Ἐπειδὴ ἡμεῖς ὁ ἀνωτέρω ὑπογραφόμενος Βιτάλης Μιχαήλ, Δούκας τῆς Κρήτης, παρεχωρήσαμεν εἰς τὴν ἀνωτέρω συνθήκην τοῦ ὡς ἄνω ἀναφερομένου Ἀλεξίου Καλλέργη «ἵνα οἱ παπάτες καὶ διάκονες καὶ οἱ υἱοὶ τῶν παπάτων, οἵτινες οὐκ εἰσὶν διακρατημένοι ὡς πάροικοι, οὔτε εἰσὶν πάροικοι, θέλομεν ἵνα μὴ δοθῶσιν διὰ παροίκων, οἵτινες οὐκ εἰσὶν κεφάλια ἀπὸ εἴκοσι καὶ ἐπάνω, καὶ ἵνα γραφθῶσιν κατ' ὄνομα» καὶ ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ Ἀλέξιος Καλλέργης ἐζήτηι παρ' ἡμῶν τὰ ὡς ἄνω εἴκοσι κεφάλια νὰ γραφοῦν μετὰ τῶν υἱῶν των μικρῶν καὶ μεγάλων καὶ πρὸς τοῦτο συνεκλήθη τὸ Συμβούλιον τῶν Κλητῶν τοῦ

de; in ipso Consilio capta fuisset «pars», quod illa XX capita deberent scribi secundum consuetudinem, non specificando eorum filios nec parvos nec magnos, unde ipsa viginti capita, propter dictum Consilium Rogatorum scripta fuerunt secundum consuetudinem, tantum non specificando eorum filios nec parvos nec magnos; post hec aulem recepimus litteram a Domino Nostro Duce, in quibus continebatur, inter cetera, quod predicto Alessio tam in hiis quam in aliis sibi faceremus totaliter quod per pactum predictum debebamus facere; Quibus litteris receptis, cum ipsa XX capita essent scripta superius, secundum consuetudinem tantum predicto Alessio, inde restaurum duximus faciendum et hoc restaurum consultum fuit solummodo per nobiles viros Marcum Delphinum et Philippum Trivisanum, nostros Consiliarios, nobis Duche non videntibus hoc restaurum esse faciendum.

hii infrascripti fuerunt dati pro ipso restauro:

- 1) Papas Nicolas Papa(ti)s Simeonis de Orthea*
- 2) Papas Joanes Trachinus*
- 3) Georgius filius quondam Papatis Vassili Sarachinopoli*
- 4) Leondachi filius dicti quondam Vassili papatis*
- 5) Michael filius quondam dicti Papatis Vassili*
- 6) Nicola Sculla filius quondam Papatis Nichitē Sculla*
- 7) Papas Chiriacho Cherotonarii*
- 8) Papas Georgius Davithi filius quondam Papatis Constantini Davithi*

Χάνδακος· εἰς τὸ Συμβούλιον τοῦτο δὲ ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις ὅτι τὰ ἐν λόγῳ εἴκοσι κεφάλια ἔδει νὰ γραφοῦν κατὰ τὴν κρατοῦσαν συνθήειαν, χωρὶς νὰ προσδιορίζωνται εἰδικώτερον οἱ υἱοὶ αὐτῶν, εἴτε μικροὶ εἴτε μεγάλοι· μετὰ ταῦτα ὁμως ἐλάβομεν ἐπιστολὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Δουκός, εἰς τὴν ὁποίαν μεταξὺ ἄλλων περιείχετο ἡ ἐντολὴ διὰ τὸν ρηθέντα Ἄλέξιον τόσον ὡς πρὸς τὸν ὅρον τοῦτον ὅσον καὶ ὡς πρὸς τοὺς ἄλλους νὰ κάμωμεν καθ' ὁλοκληρίαν ὅτι ὠφείλαμεν νὰ κάμωμεν κατὰ τὴν ρηθεῖσαν συνθήειαν· μετὰ τὴν λήψιν τῆς ἐπιστολῆς, ἐπειδὴ εἶχον ἤδη καταγραφῆ ὡς ἄνω τὰ εἴκοσι κεφάλια μόνον κατὰ τὴν κρατοῦσαν συνθήειαν, ἀπεφασίσαμεν χάριν τοῦ εἰρημένου Ἄλεξίου νὰ γίνῃ ἐπανόρθωσις καὶ ἡ ἀπόφασις τῆς ἐπανορθώσεως ταύτης ἐλήφθη μόνον ὑπὸ τῶν εὐγενῶν Μάρκου Δελφίνου καὶ Φιλίππου Τριβιζάνου, τῶν ἡμετέρων Συμβούλων, ἡμῶν τοῦ Δουκός φρονοῦντος ὅτι ἡ ἐπανόρθωσις αὕτη δὲν ἔπρεπε νὰ γίνῃ.

- 9) *Georgius Mascalo filius papatis Nicolai Mascalo*
 10) *Theodorus Andronicopulo filius quondam papatis Michaelis*
 11) *Papas Michael Davit filius quondam papatis Georgii Davit*
 12) *Papas Marcus filius quondam Papatis Nichite.*

Τὸ δεύτερον πρακτικόν, γενόμενον δύο ἔτη περίπου μετὰ τὴν ὑπογραφήν τῆς συνθήκης (πβλ. ἰνδικτιῶν 14η, ἐνῶ τῆς συνθήκης 12η), ἔχει χαρακτηριστὰ δηλώσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Διοικήσεως, μετὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ νέου Δούκα Ἰακώβου Μπαρότσι¹⁴, ὅτι ὁ τέως Δούκας παρὰ τὴν ἀρχικὴν συμφωνίαν νὰ γίνῃ ἡ ἐπανόρθωσις, περὶ τῆς ὁποίας ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω, ἠρονήθη τελικῶς τὴν ἐπικύρωσιν, δυστροπήσας καὶ περὶ τὴν κατάθεσιν τῶν τετραδίων τῶν καταλόγων. Ἴδου τὸ κείμενον :

Nos Jacobus Barocci Duchae Crete cum nostro Consilio, omnibus presentem paginam inspecturis volumus esse notum quod nos simul cum nobilibus viris Marco Delfino et Philippo Trivisano, consiliariis nostris, petivimus a nobili viro Duchae Vitale Michaele predecessore nostro, quaternum in quo scribi fecerat, inter chartas alias, chartas quorundam papatum, qui fuerunt franchati ex pace facta Alessio Calergio. Ipse dixit quod dictus quaternus debebat portari Venetias, nos autem diximus ei quod dictus quaternus debebat remanere in curia Cretae et licet defendetur se de dando predictum quaternum. Demum videns vo-

Ἡμεῖς ὁ Ἰάκωβος Μπαρότσι, Δούκας τῆς Κρήτης, μετὰ τοῦ ἡμετέρου Συμβουλίου εἰς τοὺς μέλλοντας νὰ θεωρήσουν τὴν προκειμένην σελίδα θέλομεν νὰ καταστήσωμεν γνωστόν, ὅτι ἡμεῖς ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν εὐγενῶν Μάρκου Δελφίνου καὶ Φιλίππου Τριβιζάνου, τῶν συμβούλων του, ἐζητήσαμεν παρὰ τοῦ εὐγενοῦς Δούκα Βιτάλη Μιχαήλ, τοῦ προκατόχου μας, τὸ τετράδιον, ὅπου εἶχε καταχωρίσει, μεταξὺ ἄλλων καταλόγων, τοὺς καταλόγους ἐκείνους τῶν παπάδων, οἱ ὅποιοι κατέστησαν ἐλεύθεροι (*franchi*) συμφώνως πρὸς τὴν συνθήκην τὴν γενομένην μετὰ τοῦ Ἀλεξίου Καλλέργη. Οὗτος εἶπεν ὅτι τὸ ὡς ἄνω τετράδιον ὄφειλε νὰ μεταφέρῃ εἰς τὴν Ἑνετίαν, ἡμεῖς ὁμῶς ἀντείπομεν εἰς αὐτόν, ὅτι τὸ ρηθὲν τετράδιον ἔδει νὰ μείνῃ ἐν τῇ Καγκελλαρίᾳ τῆς Κρήτης καὶ ὅτι ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ δικαιολογήσῃ ἑαυτὸν διὰ τὴν παράδοσιν τοῦ εἰρημένου τετραδίου. Τέλος, βλέπων τὴν θέλησιν ἡμῶν, προ-

¹⁴) Τὴν ὑπαρξίν τοῦ Μπαρότσι ἀνεφέραμεν καὶ εἰς τὰ Μνημεῖα Μακεδον. Ἱστορίας, σ. 17, ὑπὸ χρονολ. 3 Αὐγούστου 1301.

luntatem nostram dicentium quod dictus quaternus erat utilis in Curia Cretae, ubi requirunt predicti franchi fecit ipsum dari nobis et nos fecimus legi ipsum, in quo invenimus contineri unum capitulum in uno loco in quo fit mentio de illis XX papatibus, diaconis et filiis papatum, qui non sunt villani, nec possessi pro villanis, quod non debeant dari pro villanis, qui non sunt capita de XX supra de quibus fuerant quai inter Dominatione et dictum Alexium ex eo, quod ipse Alexius petierat eos dari cum filiis magnis et parvis et per eundem Ducham et Consiliarios dicebatur quod debebant scribi eorum charte secundum consuetudinem, non specificando eorum filios magnos nec parvos et postea per eosdem fuerat diffinitum quod deberet ex eis fieri sibi restaurum quod capitulum tale est, scilicet et hoc restaurum consultum fuit per nobiles viros Marcum Delphinum et Philippum Trivisanum, nostros Consiliarios, nobis Duche non videntibus hoc restaurum esse faciendum; quod capitulum audientes nostri Consiliarii dixerunt quod ipse Ducha voluerat dictum restaurum sicut ipsi et dictum capitulum non debuerat in dicto quaterno scribi

βαλλόντων ὅτι τὸ ὡς ἄνω τετραδίου ἦτο χρήσιμον εἰς τὴν Καγκελλαρίαν τῆς Κρήτης, ὅπου τὸ ζητοῦν οἱ ὡς ἄνω «φράγχοι», τὸ παρέδωκεν εἰς ἡμᾶς· ἡμεῖς τὸ ἀνεγνώσαμεν καὶ εὗρομεν ὅτι περιέχεται ἐν ἄρθρον, ὅπου γίνεται μνεῖα περὶ ἐκείνων τῶν εἴκοσι παπάδων, διακόνων καὶ υἱῶν παπάδων, οἱ ὅποιοι δὲν εἶναι δουλοπάροικοι, οὐδὲ διακρατοῦνται ὡς δουλοπάροικοι, ὅτι δὲν πρέπει γὰρ δοθοῦν ὡς δουλοπάροικοι, οἱ ὅποιοι δὲν εἶναι κεφάλια περισσότερα τῶν εἴκοσι· περὶ τούτων δὲ ἐπῆλθον διενέξεις μεταξὺ τῆς Διοικήσεως καὶ τοῦ εἰρημένου Ἀλεξίου, ἐκ τούτου, ὅτι ὁ μὲν Καλλέργης ἐζήτηε γὰρ δοθοῦν αὐτοῖ μετὰ τῶν υἱῶν των, μεγάλων καὶ μικρῶν, ὁ δὲ Δούκας καὶ οἱ Σύμβουλοι ἔλεγον ὅτι ὄφρῃλον γὰρ γραφοῦν οἱ κατάλογοι τούτων κατὰ τὴν κρατιοῦσαν συνθήθειαν, ἄνευ προσδιορισμοῦ τῶν υἱῶν αὐτῶν, μεγάλων ἢ μικρῶν· καὶ μετὰ ταῦτα ὑπ' αὐτῶν τῶν ἰδίων καθωρίσθη ὅτι ἔδει γὰρ γίνῃ ἐπανόρθωσις τούτων· καὶ ἡ παράγραφος αὕτη ἰδοῦ πῶς ἔχει: ὅτι «ἡ ἀπόφρασις τῆς ἐπανορθώσεως ἐλήφθη ὑπὸ τῶν εὐγενῶν Μάρκου Δελφίνου καὶ Φιλίππου Τριβιζάνου, τῶν Συμβούλων μας, ἡμῶν τοῦ Δουκὸς φρονοῦντος ὅτι ἡ ἐπανόρθωσις αὕτη δὲν ἔπρεπε γὰρ γίνῃ». Τὴν παράγραφον ταύτην ἀκούοντες οἱ Σύμβουλοι ἡμῶν ἐδήλωσαν ὅτι αὐτὸς οὗτος ὁ Δούκας ἠθέλησεν ὡς καὶ αὐτοῖ γὰρ γίνῃ ἡ ἐπανόρθωσις καὶ ὅτι δὲν ἔπρεπε γὰρ γραφῆ ἡ ἀνωτέρω παράγραφος εἰς τὸ ρηθὲν τετραδίου

sine voluntate et requisitione sua et quod deberet cancellari, quia de dicto restauro omnes tres fuerant concordēs, unde licet inde plura verba forent tam dictus Duchā Vitalis stetit contentus dictum capitulum facere cancellari, pro quo cancellando, fecimus sibi dari quaternum predictum, quo portato ad domum suam, ipse non fecit eum cancellari, sicut promiserat, sed dimisit eum integrum sicut erat et cum magna difficultate restituit nobis predictum quaternum, unde ad cautelam predictorum nobilium hoc in presente quaterno fecimus dinotari.

Actum Die XXIII May XIII indictione

χωρίς νὰ θελήσουν καὶ νὰ ἐρωτηθοῦν καὶ αὐτοί· ὅτι ὄφειλε νὰ τὴν διαγράψῃ, ἀφοῦ καὶ οἱ τρεῖς ὑπῆρξαν σύμφωνοι διὰ τὴν ἐπανόρθωσιν· ἐκ τούτου κατ' ἀκολουθίαν πλεῖστοι λόγοι προῆλθον, μέχρις οὔ συγκατετέθη ὁ εἰρημένος Δούκας Βιτάλης νὰ διαγράψῃ τὴν ὡς ἄνω παραγραφὸν διὰ τὴν διαγραφὴν ταύτην τῷ παρεδώσαμεν τὸ προειρημένον τετράδιον, ἀλλ' ἀφοῦ τὸ μετέφερεν εἰς τὸν οἶκόν του δὲν προέβη εἰς τὴν διαγραφὴν τῆς παραγράφου, ὡς εἶχεν ὑποσχεθῆ, ἀλλὰ τὸ ἀφῆκεν ὡς εἶχεν ἄθικτον καὶ μετὰ μεγάλης δυσκολίας μᾶς τὸ ἀπέδωκεν· ὅθεν πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν ὡς ἄνω εὐγενῶν κατεχωρίσαμεν τὴν δήλωσιν ταύτην εἰς τὸ προκείμενον τετράδιον.

Ἐγένετο τῇ 24ῃ Μαΐου τῆς 14ης Ἰνδικτιῶνος.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τὰ δημοσιευόμενα δύο πρακτικά, δὲν εἶναι, ὅσον ἔπρεπε, σαφῆ. Ὑπάρχει μία σύγχυσις καὶ μία ἀκαθοριστία, πού εἶναι δύσκολον νὰ βγάλῃ κανεὶς θετικὰ συμπεράσματα.

Τὸ ἄρθρον 18 ἀναφέρει ρητῶς ὅτι οἱ παπάδες, οἱ διάκονοι καὶ οἱ υἱοὶ τῶν παπάδων πού δὲν εἶναι δουλοπάροικοι, δὲν πρέπει νὰ δοθῶσιν ὡς τοιοῦτοι. Ὁ ἀριθμὸς των, κατὰ τὰ πρακτικά, προσδιορίζεται εἰς εἴκοσιν ἄτομα. Ἄλλ' ἔφ' ὅσον γίνεται μνεία καὶ περὶ τῶν υἱῶν τῶν παπάδων, τίνα σκοπὸν εἶχεν ἡ παρέμβασις τοῦ Καλλέργη ὅπως γραφοῦν μαζὶ μὲ τοὺς υἱοὺς μικροὺς καὶ μεγάλους; Καὶ ποία ἦτο ἡ ἐπικρατήσασα συνήθεια ἢ ἐπικαλεῖται ἡ Διοίκησις τῆς Κρήτης;

Κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον πού ἴσχυε τότε ἐν Κρήτῃ, ἡ ἀπέλευθέρωσις ἀπὸ τὴν δουλοπαροικίαν τοῦ ἀρχηγοῦ οἰκογενείας, συνεπῆγε καὶ τὴν τοιαύτην ὄλων τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας. Διατὶ λοιπὸν ἐπέμεινεν ὁ Καλλέργης ἵνα γίνῃ μία προσθήκη εἰς τὸ ἄρθρον καὶ συμπεριληφθοῦν ὅλοι οἱ υἱοὶ μικροὶ καὶ μεγάλοι;

Πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ Καλλέργης ἐπεζήτει νὰ ὑπολογισθοῦν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν εἴκοσι 4-5 ἀρχηγοὶ οἰκογενείας μὲ ὅλα τὰ παιδιά των μικρὰ καὶ μεγάλα, ὅτε ἀσφαλῶς θὰ ἔφθανον τὸν καθορισθέντα ἀριθμὸν τῶν 20, ἵνα κρατήσῃ τοὺς ἄλλους ὡς δουλοπαροίκους;

Πάντως ἡμεῖς τοῦλάχιστον δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐξαγάγωμεν ἀσφαλῆ συμπεράσματα καὶ ἀφίνομεν τὸ ζήτημα νὰ τὸ λύσουν ἄλλοι εἰδικώτεροι.

* * *

Ὀλίγα τώρα ἔχομεν νὰ εἴπωμεν διὰ τὰ ὀνοματεπώνυμα. Συναντᾶται πολλάκις τὸ ὄνομα Λέων—τοῦ ὁποίου μετέπειτα κατέστη σπανία ἢ χρῆσις—καὶ Λέος, ἐξ οὗ καὶ τὰ ἐπώνυμα «Κοντολέων», «Σγουρολέος», «Λεοντόπουλος», «Σανδολέος». — Ἄλλα βυζαντινὰ ὀνόματα τότε ἐν χρῆσει ἦσαν τὰ: Βάρδας, Νικηφόρος, Φωκᾶς, Ἀλέξιος, Ἀνδρόνικος.

Ἀρκετὰς φορὰς συναντᾶται τὸ ὄνομα Κυριάκος καὶ 2-3 τὸ Θεοτόκης ὡς κύριον ὄνομα. Δὲν εἶδωμεν πουθενὰ τὸ ὄνομα Δομήνικος. Οὔτε καὶ εἰς ἓνα Κατάλογον πού περιέχει 3000 ὀνοματεπώνυμα κατοίκων τῶν Χανιωῶν καὶ τῶν πέριξ χωρίων, τοῦ 1536, δὲν ἀνεύρομεν τὸ ὄνομα Δομήνικος. Οὔτε ὁμοίως εἰς τοὺς Καταλόγους τῶν Κρητῶν προσφύγων (500 περίπου) πού κατέφυγον τὸ 1672 εἰς Κέρκυραν καὶ

Ζάκυνθον καὶ ἐσιτίζοντο ἀπὸ τὸ Ἑνετικὸν Δημόσιον. (Εἰς τὸν τοῦ 1536 ἀνεύρομεν 5-6 φορὰς τὸ ὄνομα Φραγκῖσκος, ὄχι τὸ Δομήνικος).

Καταλήγομεν λοιπὸν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ ὄνομα Δομήνικος τοῦ περιφήμου Γκρέκο, μετεγλωττίσθη ἀπὸ τὸ «Κυριάκος» ἐν Βενετία, ἀπὸ τὸν ἴδιον, εἰς «Δομήνικος» καὶ ἐπιμένομεν εἰς τὴν γνώμην μας ταύτην τὴν ὁποίαν διευτύσαμεν καὶ ἄλλοτε («Μικρὸς Ἑλληνομνήμων» σελ. 190) ὅπου ἀνεφέραμεν καὶ παράδειγμα ἑνὸς Κοθώνη ἐξ Ἄρτης ὅστις, βαπτισθεὶς εἰς τὴν Ἐκκλ. τοῦ Ἁγ. Γεωργίου Βενετίας καὶ λαβὼν τὸ ὄνομα Κυριάκος, ἐνεφανίσθη μετὰ 22 ἔτη ὡς μάρτυς εἰς τι συνοικέσιον καὶ ὑπεγράφη ὡς Δομήνικος Κοθώνης. Εἴμεθα δὲ βέβαιοι ὅτι μέλλοντα ἀρχεῖακὰ εὐρήματα θὰ δικαιώσουν τὴν γνώμην μας ὡς πρὸς τὸ ἀρχικὸν μικρὸν ὄνομα τοῦ διασήμου Θεοτοκοπούλου.

Βενετία, Δεκέμβριος 1948.

Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΣ